

Összőtő: KOVÁCS SZŐZSEFNE
Összőtész ideje: 1980.

TART: HÁZIVÁSRON IKÉSZÍTÉSE ÉS FELHASZNÁLÁSA
FONÓ KÖRNYÉKÉBEN

10 lap

FŐKÖRÖM MUTATÓ: FONÓ

CSAKMUTATÓ: VII, A, 17

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKÖRÖMÉS

ÁTVEZETVE AZ EGYS. LTK. 1378-as TÉTELE ALÓL

4378

/1980

Fonó

TV/14/A

Kovács Főzsefue vagyok 1920 ban születtem
Fonó községben.

Somogyi Néplapból olvastam 1980 március 19 számából.
Hogy a Somogyi pályázaton részt lehet venni, bár-
mely néprajzi téma feldolgozásával. Én arra gon-
doltam, hogy meg írom a házi vászonnak a
készítését. Mivel már 10 éves koromban el kezdtem
a könnyeb munkáit. Később a kendes feldolgozá-
sának, minden munkájába részt vettem. Sokat
segítettem az Édesanyóknak, a saját stafirongom
el készítésével. Hozzá értés volt a fontos és nagy
szorgalom kellett a munkához. Ez előtt 45, 50,
sőt 100 évekkel vissza menőleg. A falusi lányok-
nak és asszonyoknak nem volt munka viza-
nyuk sehol. Az egész telet kendes fonással
töltötték. Egész a tavaszig amíg a borza fa kez-
dett kiszáradni. Erre azt mondták az idősebbek,
hajt a borza büdös a sokka. Mert arra az
időre bele is fűződtek a fonásba. Egésznap
meg éjjel, sőt volt a ki még a hold világnál
is font. Meg az esti világítás, homályos volt.
Tök nagy nagy napra forgóbol volt az olaj, kis
pipics lámpánok mondták. Amivel világítottak
pargetből volt a bel a lámpába, cilindert nélküli, hát
eléggé füstölt is. Ezért várták hogy szöveljen
a borzafa hogy hamarosan meg jön a tavasz
és kint meg lehet kezdeni a mezei munkát

1
Flórizászon készítése és felhasználása
Fonó községben

Fonó község már a tatár és török dúlás idején is létezett. Kétszer pusztult el a falu és háromszor is újra települt. Ősidők óta foglalkoztak az emberek a kender természetével. A kender fölök a falu keleti részén voltak. Áprilisba vetették el a kender magot. Augusztus elején mőkék ki a fölől. Külön válogatva szőlankint a virágos és magas kenderet. Kévébe kötötték, kétféleképp áztatták, vagy zölden amikor kinőtték, vagy megszárítva, elcsépelve hogy a szővazlevél ne maradjon rajta. Voltak kenderáztató tavak, abba rakták bőséges vízbe. Fővel vagy sárral lenyomták, hogy a víz egészen ellepje. Fő víz esetén 5, 6, 7, nap alatt megázott. A zölden áztatott előbb, a szővazon áztatott pár nappal később. Nagyon vigyázni kellett az áztatással mert ha nem ázott eléggé nem lehetett kitilolni, ha nagyon megázott akkor meg elszokkolt, elment a tilolás alatt és semmivé vált. Ha a tóból kiköltik, szétterítették, utána jó meleg napos időben tilolták majd megnyomták.

Kjári estéken összejöttek a lányszok és fiatalasszonyok. Az utcakerítéshez deszkát fektettek és azon lábbal taposták és nyomták a kenderet.

Volt főből is kendernyomó azt kevesen használták. A legények is eljöttek a lányszokhoz a kendernyomóba elbeszélgettek. A lányszok sokat ólaltak, amikor elvégeztek kaptak vacsorát, süteményt, gyümölcsöt, italt. Munka közben a legények loptak kenderet, bekötötték vele a lányszokház kapuit hogy a lányszok ne tudjanak bemenni. Ez a munka nagyon vidám és mulatságos volt a fiatalok részére.

Csak az volt a kellemetlen, ha véletlen a csendőrök megjöttek a faluba kendernyomóházhoz. A fiuknak akkor el kellett tünni, mert a csendőrök nem nézték el a fiuk csintevéseit. Például kapu bekötést, vagy kapu levetést. Itt sajnós igen esetben elvont rontva a lányszok hangulata is.

A kendernyomás után fatilóval kipalolták, kivárták az összetört porózóját a kenderből, vasgerében megfésülték.

Külön rakták a szép szőlas kendőket,
külön a hócot. Téli napokon és
estéken összegyűltek a fiatalok a fonóba
és ott fontak. Sokat beszélgettek és sokat
meséltek. Sokszor ojtant is meséltek hogy
a fonók a sötétbe féltek haza menni.
Mert abba az időbe villany nem volt. A
hold világított ha éppen főtt volt. A
rokkát lábbal hajtották és orsóra
ment a fonál, orsóról áspára fölspólták.
öt kötet volt egy darab ha ez meg-
volt levették az áspárol.

Volt többféle szélesség 8, 10, 12, 14, 16, - os
volt a legszélesebb vászon, szélesebbnél
több szál mellett egy-egy kötetbe.
Utána fahammal lugot főztek ebbe
bedetatták, belevokták rossz teknőbe,
hammival jól meghintették és kemérsítés
után a meleg kemencébe betették egy
éjjelre, ott megkelt, folyóvízbe kimosták,
ha sikerült szép sárga lett a fonál,
ha nem sikerült akkor csungá fekete,
és illyet szígyeltek az asszonyok kitenni
szóráolni. Erre a mosásra azt mondták
az asszonyok, hogy elvették a nyálót
a fonálmak.

Utánna a gomboliton fölgombolitották és formán megvetették hogy hányrőf legyen. A megvetéshez nem mindenki értett. Akkor nem méterről beszéltek hanem rőfökről 1 rőf 75 cm volt. A formát takácshoz vitték, az szőtemeg a vásznat. A takács a vásznat szőhette szőla kenderből, vagy pamukot kellett rá venni. Volt sima vászon és himes, pirosszini himmes. Főzőben különösen a csillagmintát kedvelték díszítésként. De volt egyszerű kockás, csikos és virágos díszítés is.

A simából türetvásznat hajtottak össze, volt 60, 75, 80 rőfös, ebből szabták a lepedőt, pöntöt 6, 7, 8 szelet ha fodros volt az alja 14 szél is volt egy alsószoknya. A bőgatyát is türetvászonból szabták, 10-12 szélből volt. Nékem még van egy 10 szeles bőgatyja emlékébe, hogy mi lesz a sorsa, azt hiszem örök emlék. A gatyát olyan szépen lerakták, azt mondták rá olyan mint a hermenika, a férfi ingek is ebből a vászomból készülték. A nagyapám a kezdetleges cséplőgépnél gőzgép volt, etető meg mondták a

vászoning véres holgagot tört a hönna
alatt. Mindent kézzel vartak a lómgok
és az asszongok.

A himes pamukos vagy parasztvászongból
meg abroszokat, tűrülközőket, vékóra, valót
meg szakasztórúhát vartak. A vékóra
valót tették a véka tetejére amikor
vitték arotáskor az ebédet a családunk.
A legszebb vékóra valót eltették arra az
alkalomra, ha homónak hívták az asszongt.
Amikor az újszülöttet meg keresztelték után -
na megy nap vitték a passitát. Naponkint
egy vékóval vitték, levest, hasokat, süteménye-
ket, tortát és italt is a vékát a legszebb
vékóra valóval takarták le. A szakasztó-
rúhát kegyér sütéskor tették a
szakasztóba a kegyér alá.

A bőcből vastagabb szálát lehetett
fonni. Abból a takács kiűtő vásznat
szőtt. Ezeket vartak belőle meg nagy-
pompát amit arotáskor illetve
csépléskor használtak. A cséplőgép
alá terítették hogy a szem ne a földre
kerüdjön. A pompával verteség nélkül
fölmesték a szemet. Kiűtő vászongból,
foltosták meg a tutyik és a kapcok

talpait, mert az kűttővászom erősebb volt és később vósott ki.

A vászomat napon fehéritettek, kihuzták a rétre a folyó mellé és vízzel öntözték, ezt naponta többször megismételték, ettől fehéredet a vászom. Akkoriban nem vósaltak, hanem sodrófóra tettek a ruhát és mángplófóval simították.

Félszázadon szép sima lett, ha száraz volt a vászom nem lehetett simóra mángolni.

A vászom tisztítása elég nehéz volt.

Pótlót vaktak, fából volt egy hordószerű pótlósajtár. Abba tették a vászom ruhát.

Fahomuból ligot főztek és azzal öntözték a vászomat. Az öblítése folyóba történt, falapichóval verték és jól ki-

várták. Télen ha a folyó befagyott kivágták a jeget és ott öblítették.

Nagy szerepe volt a vászomnak a lámgok stafirengjében.

Nagyszámú 1885 - ben esztüldött. Tízpott

20 drb. lepedőt, 20 abroszt, 20 tűrűköző kendőt

20 drb. szakasztóruhát 2 vékára volt

10 drb. bőpöntöt, 6 bőgatyát, 6 inget

vitt a Nagyszámúnak.

Nagyszámú esztüldőruhája vászongatya

és vászoning volt. A gatyát levágták apró
vokásokra és követ húzogatták hogy a
vokása megáljon.

Vagy amikor a kemencét kiszélték a
kemencéből melegen vároakták és az
levegőnta.

Nagyapám esküvői vászon ingjét még én
is láttam. A fehér vászon ing elején
két oldalt fehérhimzés volt és a 2 ujján
is ki volt himézve. A himzés mólja
töltéses volt.

Nagyanyám abban az időben
türetvásznot nem vitt mert fölszabták
péntőknek, gatyának, köténynek, lepedőnek.
Két ágyra való dudda és vánkások szüte-
tettek voltak, ezekből is van még nálunk.
A többit amit használtak azt nagy
vették.

A Nagyanyám tulipános ládót kapott
abban volt a stafírung.

Édesanyám 1905-ben esküdött, ő már
2 db. szekrényt kapott, 20 lepedőt 20 alvást,
20 tüvölközöt, 3 vékora valót 20 szakasztá-
-ruhot, 8 türetvásznot mert akkor már
a bögatya kiment a divatból és nem
kellett a vásznot fölszabni.

Az Édesapám is vásrongatya'ba járt,
de az már szükgatya volt.

Kapott az Édesapám 2 dumghát 6 pávkost
(szüttetet) szüttetet, egy húzot rozsaszin
ágyruháat és egy húzot kékét.

A lányok kaptak még 1 vég vásznat
amit a tutyi alá varrtak mert még
innen is abba jártak, rozsás tutyiba
mert nem volt ám akkor cipő. Se belinerken-
dőjük, se kobótyuk nem volt, csoda hogy
nem fagytak meg télen.

Flóban a tutyira klumpót, vörösis facipőt
huztak, akkor nem volt nagy igényük
szípen dolgozgatnak.

Az én stafirungom 1937-ben 8 türet
vászon, 20 abrosz, 20 törölköző, 20 lepedő,
16 szakszótörökhöz, 3 vékára való 10 drb.
vászon pöntő 2 dumma, 6 pávkos fehér
sifomból 1 dumma 2 pávkos rozsaszin csikos
1 dumma 2 pávkos kék csikos.

Aztán kellett venni a lányoknak
rokkát, kosarat, füstött kendőt amibe
a csomagot roktuk ha Kaposvárra
mentünk. Mert akkor nem volt se
szotyor se háló. Aztán varrókosarat,
cérnákat, tűt és ollót bele.

Bizony abban az időben egy lómg stafinungja nagyon sok munkában került. Flosszi éveken át készítette az anyag és a lómgá amíg a sok vászon - holmi elkészült.

Kyüthék a kendert, fonták a fonókat, fehérítették a vásznat. Mindent maguk készítettek, csak a szövést végeste a takács Örvendetes hogy ma ismét előlkerülnek a régi vászon terítők, asztalkendők és díszítik vele a lakásokat. Anyóink, Nagyanzóink munkái erőteljesen díszít az új lakásoknak. Ismét divat a vászon ruhák és nadrág. Somogy különösen gazdag hímes vásznakban. Kevüljön elő a fiókok mélyéről minél több hímes vászon és gyöngyös mintáikkal minél több otthon tegyenek hangulatossá:

